

Porsgrunn
VIDEREGÅENDE SKOLE

REA3014 - INFORMASJONSTEKNOLOGI 1

I synet av hverandre

En undersøkelse av elever og læreres
holdninger til personvern og overvåkning

Håvard Solberg Nybøe, 3STG

Forskningsoppgave i Informasjonsteknologi 1

Porsgrunn videregående skole

21. februar 2021

Innhold

Sammendrag	iii
Forord	iii
1 Innledning	1
1.1 Tema, problemstilling og hypoteser	1
1.1.1 Tema	1
1.1.2 Problemstilling og delspørsmål	1
1.1.3 Hypoteser	2
1.2 Tidligere forskning	2
1.3 Hva det skal forskes på	2
1.4 Bakgrunnskunnskap	2
2 Teori om temaet	3
2.1 Hva er personvern?	3
2.2 Hva er GDPR?	3
2.3 Den nye etterretningstjenesteloven i Norge	3
2.4 Hva er overvåkning?	4
3 Metode	5
3.1 Kvantitativ metode	5
3.2 Utstyrliste	5
3.3 Informantene	5
3.4 Forskningsteknikk	6
3.5 Feilkilder	6
4 Resultater og Analyse	7
4.1 Om informantene	7
4.2 Del 1 - Generelt om personvern	8
4.3 Del 2 - Overvåkning	11

5	Diskusjon	15
5.1	Resultat av hypoteser	15
5.1.1	Første hypotese	15
5.1.2	Andre hypotese	15
5.2	Svar på problemstilling	16
5.2.1	Første del av problemstillingen	16
5.2.2	Siste del av problemstillingen	16
6	Konklusjon	18
6.1	Oppsummering	18
6.2	Veien videre	18
	Referanser	19
	Figurer	20
	Vedlegg	20
	Spørreundersøkelsen	21
	Svar på spørreundersøkelsen	27
	Plakat til spørreundersøkelsen	28

Sammendrag

Denne forskningsoppgaven tar for seg elever og lærere ved Porsgrunn videregående skole sine holdninger til personvern og overvåkning på nett. Med denne oppgaven ønsker jeg å få en forståelse og oversikt over holdningene og kunnskapen til elevene og lærerne ved Porsgrunn videregående skole om personvern og overvåkning.

Dette skal undersøkes i lys av tre temaer: elevene og lærernes kunnskap til lovverk om personvern, deres kunnskap og holdning om overvåkning fra offentlige og private aktører, og deres kunnskap og holdning om overvåkning mellom privatpersoner.

Ved hjelp av en anonym spørreundersøkelse skal elevene og lærerne formidle deres kunnskap og holdninger om temaene.

Forord

Å skrive denne forskningsoppgaven har vært mer krevende enn jeg forventet, og har vært en prosess over lang tid. Mye innhold har blitt endret underveis, og spørreundersøkelsen, som har vært en stor del av oppgaven, tok lang tid å både formulere riktig, og få nok deltagelse på. Jeg vil derfor takke veilederen min Margareth Rimmereide som har fulgt opp og vurdert underveis, og veiledet meg gjennom prosessen.

Jeg vil også rette en stor takk til bibliotekaren ved avdeling Nord, Maria Terzan, som hjalp til med markedsføringen av undersøkelsen ved å informere alle elevene og lærerne gjennom et fellesrom på Teams, og gi meg tillatelse til å henge opp plakater ved biblioteket.

Jeg vil også takke Ida Nyvold som hjalp til å få opp andelen lærere som svarte på undersøkelsen.

Til slutt vil jeg takke alle de 77 elevene og lærerne som stilte som informanter og svarte på undersøkelsen, uten deres svar kunne oppgaven bokstavelig talt ikke vært mulig.

Håvard Solberg Nybøe

21. februar 2021

1 Innledning

1.1 Tema, problemstilling og hypoteser

1.1.1 Tema

Tema for oppgaven er personvern og sikkerhet på nett. Hensikten med oppgaven er å få en oversikt over personopplysninger som blir lagret om oss, og finne ut hva de brukes til. Oppgaven skal også gi svar på hva elever og lærere ved Porsgrunn VGS vet om personvern, hvilke av deres personopplysninger som blir lagret, og hva de brukes til.

1.1.2 Problemstilling og delspørsmål

Iløpet av startfasen til denne oppgaven har problemstillingen endret seg litt. Den startet først som en litt vag problemstilling som tok for seg store temaer, som ble vanskelig å svare på i en kort forskningsoppgave. Den første problemstillingen så slik ut:

Hvorfor blir det lagret personopplysninger av oss, og vet vi ha de brukes til?

Etter hvert som metodene og hensikten med oppgaven ble klarere, ble problemstillingen avgrenset og innsnevret til å dekke mer konkrete spørsmål som var enklere å undersøke direkte. Den endelige problemstillingen ble derfor:

Hvor mye bryr vi oss om personvern, og er vi redd for å bli overvåket?

“Vi” i denne sammenhengen er målgruppen for undersøkelsen som skal gjennomføres, altså elever og lærere ved Porsgrunn VGS.

For å lettere kunne svare på problemstillingen er den delt opp i flere delspørsmål som skal undersøkes og svares på underveis. Delspørsmålene er som følger:

- Hva er personvern, personopplysninger og overvåkning?
 - Hva er personvern?
 - Hva handler General Data Protection Regulation (GDPR) loven om?
 - Hva går den nye etterretningstjenesteloven i Norge ut på?
 - Hva er overvåkning?
- Hva vet elever og lærere ved Porsgrunn VGS om personvern og personopplysninger?
 - Hva finnes det av lovverk rundt personvern?
 - Har man tilgang til egne personopplysninger?
 - Kan enkeltpersoner overvåke hverandre, eller er det bare store bedrifter?
 - Hvem overvåker hvem?

1.1.3 Hypoteser

I forbindelse med spørreundersøkelsen som skal gjennomføres har jeg kommet opp med noen hypoteser om resultatene av undersøkelsen. Disse hypotesene er basert på personlige antakelser og fordommer om temaet og informantene.

- Elevene vil være mer opplyst om innsamling og oppbevaring av personopplysninger enn lærerne.
- Elever og lærere er mer redd for å bli overvåket av andre tjenester enn av norske myndigheter.

1.2 Tidligere forskning

Debatten om personvern med tanke på overvåkning, sporing og lagring av informasjon startet allerede i USA på 1960 og 1970-tallet (Nissenbaum, 2010, s. 36). Det har tidligere blitt forsket på hvordan unge mennesker forholder seg til personvern på nett, blant annet av Terje Sandkjær Hanssen i hans masteravhandling. Denne oppgaven skal ta for seg noe av det Hanssen la frem som *“veien videre”* i sin masteravhandling. (Hanssen, 2019)

1.3 Hva det skal forskes på

I denne oppgaven skal det forskes på elever og lærere ved Porsgrunn videregående skole sine holdninger til personvern og overvåkning. Det skal gjennomføres en undersøkelse blant elevene og lærerne som skal undersøke hva de vet om personvern, og personopplysningene de legger fra seg på nett og overvåkning basert på hypotesene i kapittel 1.1.3.

1.4 Bakgrunnskunnskap

Siden denne oppgaven skal utforske Hanssens ide om *“veien videre”* er det viktig å vite hva han la fram som veien videre i forskningen. Under er et utdrag fra kapittel 8.1 i hans masteravhandling:

“Snapmap er et mikrokosmos av personvern vurderinger, (...) Det hadde vært interessant å utforske brukernes selvbevissthet til tjenesten nærmere, hvordan brukerne «leker» overvåkere av vennene sine, (...) Det kan også være interessant å utforske personvern holdninger på nett ut fra andre alderssegment for å sammenligne hvordan meninger og holdninger avvike. (...) eldre generasjoner [har] andre forutsetninger for å forstå internett og teknologi, og med det også andre holdninger og forventinger om risikomomenter.” (Hanssen, 2019, s. 69)

2 Teori om temaet

2.1 Hva er personvern?

Å ha en riktig definisjon på personvern er viktig for å ha en korrekt forståelse av hva personvern og personopplysninger er. Så å definere personvern er en oppgave for de som jobber med det til daglig, som for eksempel regjeringen og Datatilsynet. De har henholdsvis definert personvern slik:

“Personvern er derfor nært knyttet til enkeltindividers muligheter for privatliv, selvbestemmelse og selvutfoldelse.” (Regjeringen, 2019a)

“Personvern handler om retten til et privatliv og retten til å bestemme over egne personopplysninger.” (Datatilsynet, 2019b)

Begge disse definisjonene sier omtrent det samme, og legger fram at personvern er nært knyttet til privatliv og selvbestemmelse over egne personopplysninger.

2.2 Hva er GDPR?

The General Data Protection Regulation, også kjent som GDPR, er i følge EU *“the toughest privacy and security law in the world”*. Loven trådte i kraft 25. mai 2018, og har som formål å styrke personvernet til innbyggere i EU ved å gjøre brukerne mer opplyst over hva slags data som blir samlet inn, og gjøre det enkelt å laste ned eller slette dataen. Selv om loven ble utarbeidet og trådt i kraft av EU gjelder den alle organisasjoner uavhengig av landstilhørighet, så lenge de behandler eller samler opp data relatert til innbyggere av EU. Dette gjør at loven også gjelder for land som ikke med medlem av EU, som for eksempel Norge, eller land som ikke ligger i Europa som for eksempel USA. (Wolford, 2021)

I tillegg ble det i Norge, to måneder etter at GDPR trådte i kraft, vedtatt og trådt i kraft en ny personopplysningslov som gjennomfører personvernforordningen fra EU, altså GDPR, i Norge. Dette vil si at GDPR loven da gjelder i Norge uavhengig av den som er gitt sentralt fra EU. (Regjeringen, 2019b)

2.3 Den nye etterretningstjenesteloven i Norge

Den 11. juni 2020 vedtok Stortinget en ny lov om etterretningstjenesten. (Regjeringen, 2020) Lovens formål er å *“bidra til å trygge Norges suverenitet, territorielle integritet, demokratiske styreform og andre nasjonale sikkerhetsinteresser, herunder forebygge, avdekke og motvirke utenlandske trusler mot Norge og norske interesser; bidra til å trygge tilliten til og sikre grunnlaget for kontroll med Etterretningstjenestens virksomhet; sikre at Etterretningstjenestens virksomhet utøves i samsvar med menneskerettighetene og andre grunnleggende verdier i et demokratisk samfunn.”* (Lovdata, 2020, §1-1)

Med dette menes det at loven skal bedre sikre Norge mot eventuell nettbasert kriminalitet eller terror, og at disse inngrepene skal skje i samsvar med menneskerettighetene og andre grunnleggende verdier. Loven trådte i kraft 1. januar 2021.

En av metodene for å hindre kriminalitet, som denne loven innfører, er lagring av metadata. (Lovdata, 2020, §7-7) Metadata er kort fortalt data som inneholder informasjon som beskriver annen data; det er data om data. Til et bilde kan metadata for eksempel være dataen som forteller når bilder ble tatt, bildets oppløsning og dimensjoner eller filtypen til bildet.

Metadataen som samles opp skal etter loven slettes etter 18 måneder, og kan kun hentes opp av *“personell i Etterretningstjenesten som er vurdert som skikket til det og som utpekes av sjefen for tjenesten”* (Lovdata, 2020, §7-8)

Denne loven fikk raskt kritikk av blant annet Datatilsynet som i 2019 skrev en artikkel om deres holdning til loven, etter at Forsvarsdepartementet sendte ut et forslag om loven i november 2018. Artikkelen går ut på at Datatilsynet mener denne nye loven, hvor staten har lov til å samle opp metadata om norske innbyggere, er et for stort inngrep på retten til privatliv og kaller det for en *“digital masseovervåking av norske borgere”*. Datatilsynet skriver også at de mener denne loven går i strid med Norges grunnlov og menneskerettighetene. (Datatilsynet, 2019a)

2.4 Hva er overvåkning?

Å finne en konkret definisjon på hva overvåkning er, kan være vanskelig. Det finnes nemlig flere måter å overvåke på, og definisjonen kan variere fra situasjon til situasjon. En generell definisjon kan derfor for eksempel være denne fra civita *“Overvåkning er å observere, registrere og/eller lagre informasjon om objekter, fenomener, grupper og/eller individer.”* (Løkke, 2018), mens en definisjon mer rettet mot digital overvåkning kan være denne *“Computer and network surveillance is monitoring of computer activity and data stored on a hard drive, or data being transferred over computer networks such as the Internet.”* (Wikipedia, 2021)

Denne oppgaven skal ta for seg overvåkning i kontekst av bedrifter eller myndigheter som samler opp eller bruker data om kunder eller innbyggere, og enkeltpersoner som “spionerer” på hverandre gjennom digitale plattformer som for eksempel tjenesten Snapmap til Snapchat.

3 Metode

3.1 Kvantitativ metode

Det er valgt kvantitativ metode for oppgaven for å kunne få inn et stort omfang av data som kan analyseres og undersøkes. Den kvantitative metoden vil derfor fungere bedre til å svare på det andre delspørsmålet i kapittel 1.1.2.

Det skal også brukes en del tekster og artikler i oppgaven for å prøve å svare på det første delspørsmålet i kapittel 1.1.2. Tekstene som skal brukes er blant annet bøker, nettartikler og tidligere forskning.

3.2 Utstyrsliste

Undersøkelsen ble laget i Google Forms, plakaten til undersøkelsen ble laget i Microsoft Word og resultatene ble samlet opp i et Google regneark, alle dokumentene ligger vedlagt i Vedlegg kapittelet. Oppgaven ble skrevet i L^AT_EX med VSCode og grafikken og diagrammene ble laget med pakkene tikzpicture, pgf-pie, og bchart.

3.3 Informantene

Informantene er elever og ansatte ved Porsgrunn VGS i alderen 16 og opp. Aldersgruppene er såpass brede for å kunne ha mulighet til å sammenlikne de ulike aldersgruppene, og sette deres svar opp mot hverandre. Aldersgruppene som ble valgt for undersøkelsen er

Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4	Gruppe 5	Gruppe 6
16-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60+

Tabell 1: Aldersgruppene i spørreundersøkelsen

Det er valgt et kortere intervall i Gruppe 1 både for å samle alle elevene i en gruppe, og fordi antall elever er mye større enn antall ansatte. Så hvis det blir noen grupper der det er for få deltakere til å kunne sammenlikne, kan gruppene 2-6 kombineres til en *Ansatte* gruppe. Aldersgruppene er valgt i henhold til retningslinjene til *Norsk senter for forskningsdata* (NSD, 2018). Informantene deltar via en frivillig spørreundersøkelse over nett, der alle spørsmålene som omhandler temaet er frivillig å svare på.

3.4 Forskningsteknikk

Hovedmetoden for oppgaven var spørreundersøkelsen som ble gjennomført. Den ble valgt for å få svar på store deler av problemstillingen, siden den hovedsakelig omhandlet elevene og lærerne ved Porsgrunn videregående skole. I tillegg ble det brukt en del tekster, hvor flesteparten var nettartikler men noe bøker og annen forskning, for å svare på resten av problemstillingen, og får å kunne gi et grunnleggende fundament til teorien som var nødvendig for oppgaven.

Det var planlagt å laste ned og analysere reell data som var samlet opp av ulike bedrifter, men underveis ble det konkludert med at dette ville ta for lang tid å analysere og ville bli en for stor jobb til at det var vært det.

3.5 Feilkilder

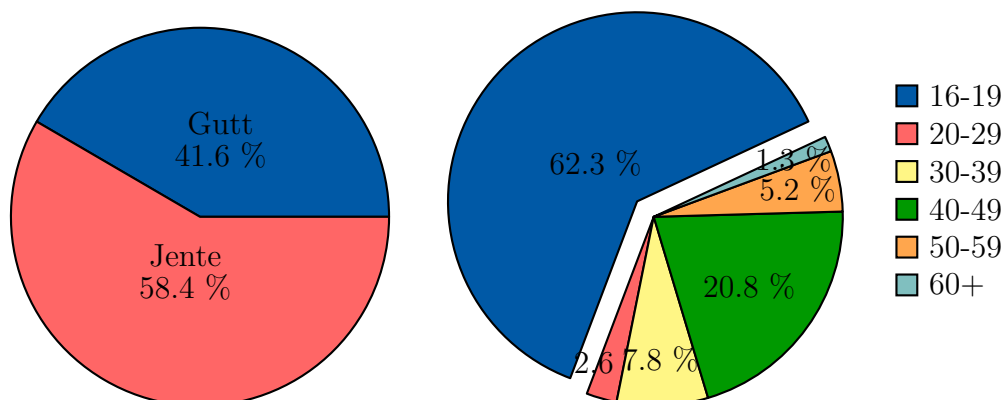
Det er flere feilkilder i oppgaven som kan føre til at resultatene ikke ble helt optimale eller korrekte. Den største feilkilden er nok antallet informanter, eller lettere sagt mangelen på informanter. Til å være en skole med samlet over 1000 elever og ansatte, er 77 informanter et for lite tall til å garantert være representativt for hele skolen.

En annen feilkilde som ikke er lett å kontrollere er at man ikke kan vite om informantene har svar ærlig på alle spørsmålene. Det at undersøkelsen er anonym skal i teorien hjelpe med å få mer ærlige svar, men man kan aldri vite helt sikkert.

En annen feilkilde som henger sammen med undersøkelsens anonymitet er at informantene i teorien har hatt muligheten til å svare på undersøkelsen flere ganger, og på den måten påvirke resultatene. For at informantene skal få være helt anonyme er dette et utfall som ikke kan gjøres noe med, så i analysen av resultatene er det antatt at alle svarene er unike og fra ulike informanter.

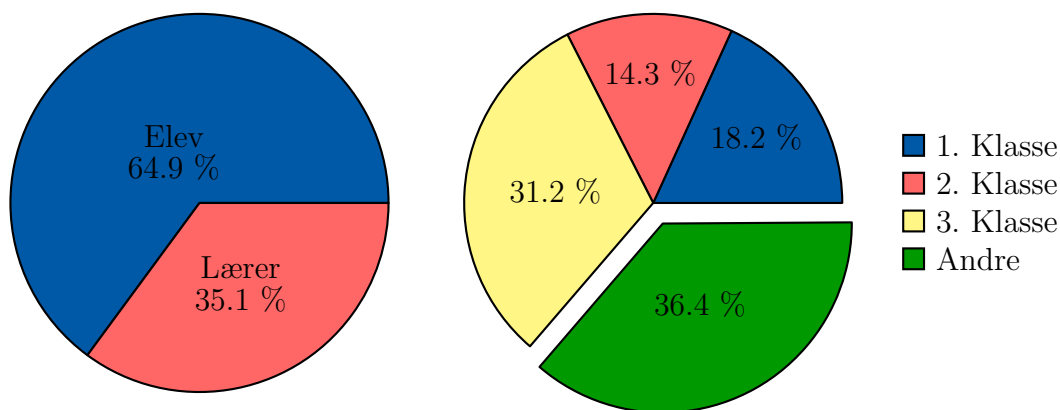
4 Resultater og Analyse

4.1 Om informantene

Figur 1: Fordeling av kjønn og alder blant informantene

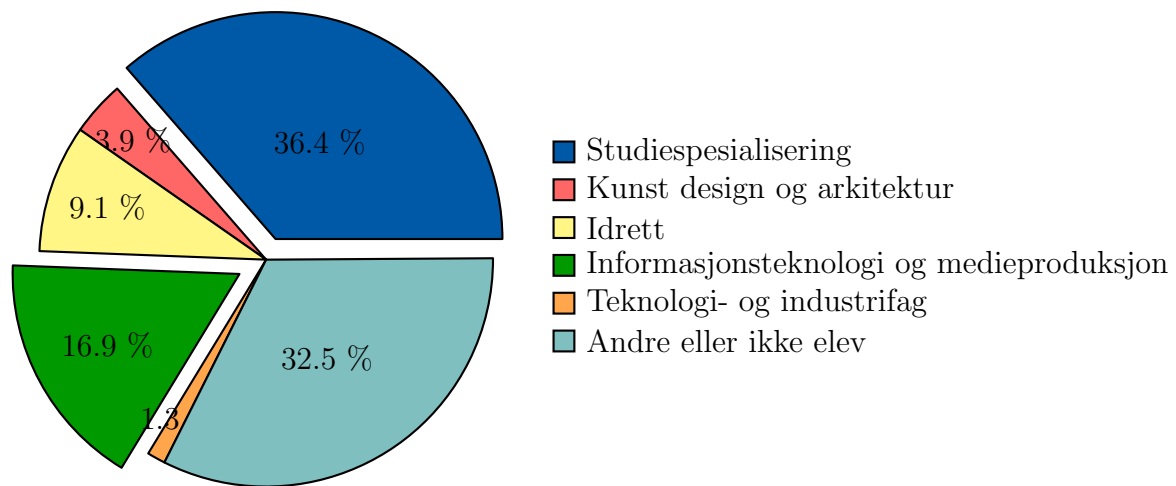
I alt svarte 77 personer på undersøkelsen, hvor fordelingen av kjønn ble ganske likt. 41,6% var gutter og 58,4% var jenter. Som forventet var det størst deltagelse fra aldersgruppen 16-19 da de fleste elevene er i denne gruppen.

Figur 2: Fordeling av elever, lærere og trinn blant informantene

Fordelingen av elever og lærere ente opp med å bli omtrent 65% elever (50 personer) og 35% lærere (27 personer). I løpet av prosessen fulgte jeg med på deltakelsen og fordelingen av informantene og valgte underveis å markedsføre undersøkelsen direkte til lærere, i tillegg til den generelle markedsføringen, for å få opp deltakelsen blant lærerne. Blant elevene var 50% gutter og 50% jenter, og blant lærere var 74% jenter og 26% gutter.

På de forskjellige trinnene var deltakelsen blant elevene i 3. Klasse nesten dobbelt så stor som de andre trinnene. Uten om at 3. Klasse var mer opplyst om forskningsoppgavene ser jeg ingen grunn enn tilfeldigheter at deltakelsen ikke var mer jevn.

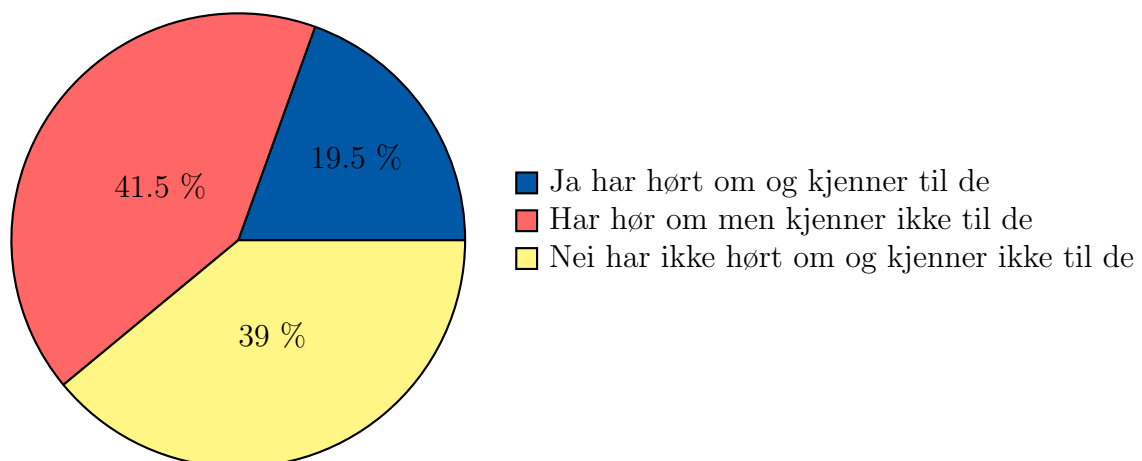
Lærere og elever uten en linje går under kategorien "Andre".

Figur 3: Fordeling av linjene blant informantene.

Ikke overraskende var det at Studiespesialisering var linjen med flest representanter. Studiespesialisering er den linjen med flest elever på Porsgrunn VGS, og er i tillegg der forskningsoppgavene er mest kjent.

Litt overraskende var det at informasjonsteknologi og medieproduksjon ble en så klar andreplass. Kanskje er det fordi temaet er mer relevant for de, fordi det ligger nært mye av fagstoffet de jobber med.

4.2 Del 1 - Generelt om personvern

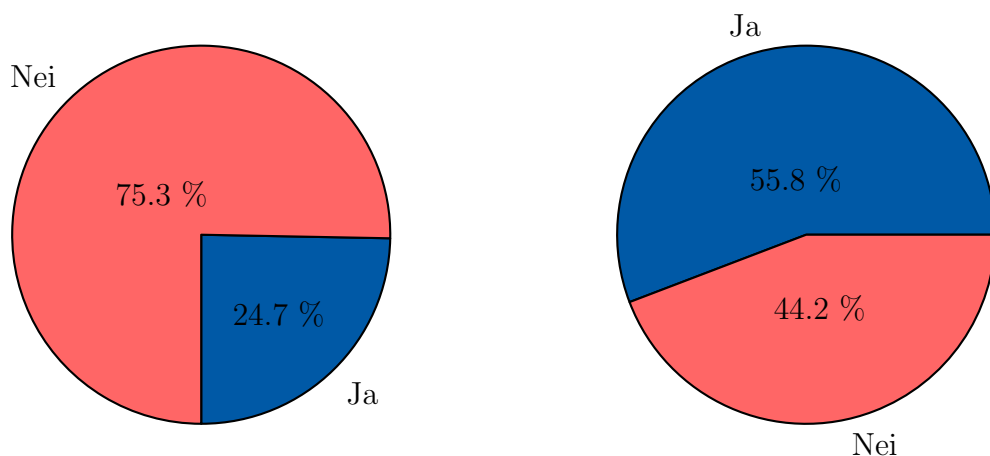

Figur 4: Kjenner du til de europeiske lovendringene som skjedde i 2018? (GDPR)

Flertallet av informantene kjente til eller hadde hørt om de europeiske lovendringene, også kjent som GDPR. Totalt av de 77 informantene var det 47 som svarte at de kjente til

lovendringene. Her var fordelingen av lærere og elever også veldig lik, 25 av informantene som kjente til GDPR var lærere og de resterende 22 var elever.

Når det gjelder informantene som svarte at de ikke hadde hørt om eller kjenner til lovendringene av kun to av disse lærere og resten, altså 28 stykker, elever. En grunn til at nesten alle lærerne kjente til lovendringene, og kun omtrent halvparten av elevene, kan være at når lovendringene trådte i kraft i 2018 og ble omtalt i mediene, var de fleste elevene rundt 13 til 15 år gamle og fulgte muligens ikke så mye med på reguleringene av europeiske lover.

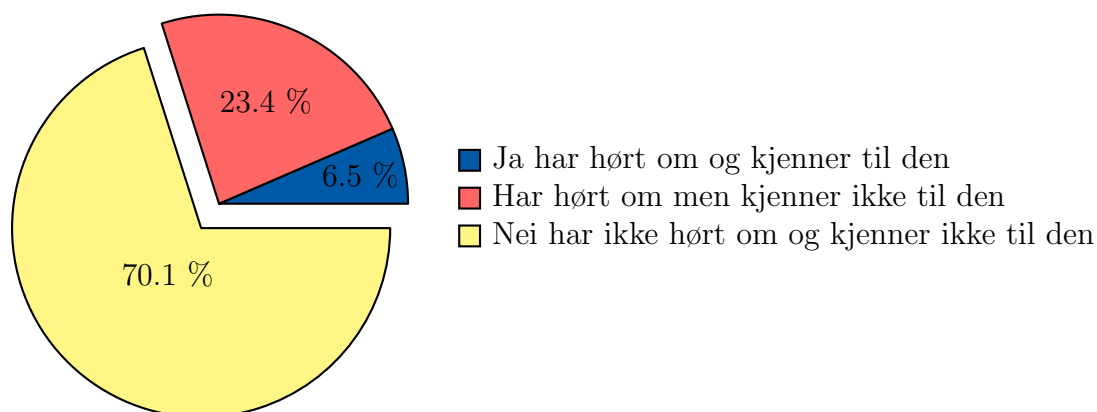

- Har du benyttet deg av muligheten til å laste ned eller slette personlig data?
- Er du redd for at personlig data samlet opp om deg skal brukes for å utnytte deg?

Figur 5: Nedlasting, sletting og utnytting av data

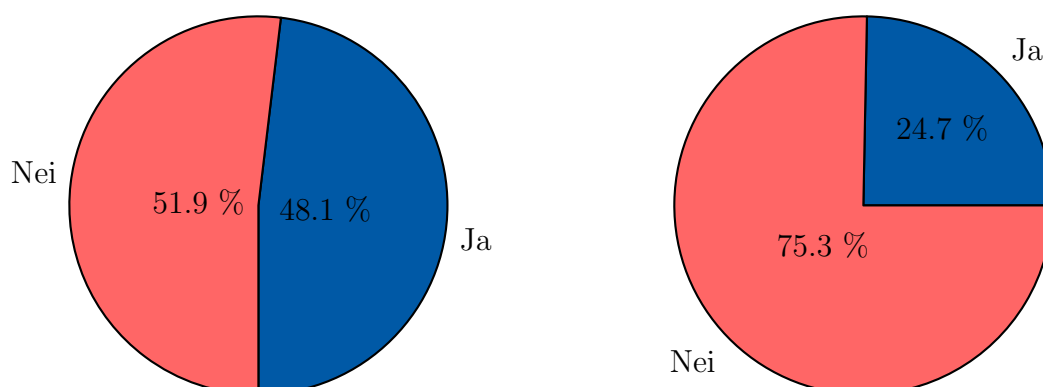
I spørsmålet om informantene hadde benyttet seg av muligheten til å laste ned eller slette personlig data svarte hele $\frac{3}{4}$ at de ikke hadde benyttet seg av den muligheten. Blant disse 58 som svarte nei var 32 av disse elever og 26 lærere. Fordelingen her er omtrent 55% elever og 45% lærere, og fordelingen på informantene som svarte ja er omtrent 95% elever (18 personer) og 5% lærere (én person). Ut ifra dette kan vi anta at elevene i mye større grad benytter seg av å laste ned eller slette personlig data enn lærere, noe som styrker hypotesen om at elevene er mer opplyst om innsamling og oppbevaring av personopplysninger, som var lagt fram i kapittel 1.1.3.

Når informantene ble spurt om de var redde for at personlig data samlet opp om de ble brukt for å utnytte de (i denne konteksten oppsporing, overvåking o.l.), var svarene omtrent likt fordelt med 55,8% på ja-siden og 44,2% på nei-siden. Blant de 43 som svarte ja var omtrent 72% (31 personer) elever og omtrent 28% (12 personer) lærere. Av de 34 på nei-siden var omtrent 56% elever (19 personer) og 44% (15 personer) lærere. Ut ifra at flertallet av elevene svarte ja, og flertallet av lærerne svarte nei, kan vi anta at elevene, som vi tidligere fant ut var mer opplyste om oppsamlet personopplysninger, er mer engstelige for at personopplysningene skal utnyttes til overvåking, oppsporing eller liknende. Dette kan bety at jo mer man vet om hva som samles opp av personopplysninger, jo mer engstelig blir man for at opplysningene blir utnyttet til overvåking.

Figur 6: Kjenner du til den nye etterretningstjenesteloven som trådte i kraft i Norge sommeren 2020?

Når informantene ble spurt om de kjente til den nye etterretningstjenesteloven som trådte i kraft i Norge sommeren 2020, svarte 70,1% (54 personer) at de ikke hadde hørt om eller kjente til den. Av de 54 som svarte nei var 76% (41 personer) elever og 24% (13 personer) lærere). Av de 23 som hadde hørt om eller kjente til loven var 39% (9 personer) elever og 61% (14 personer) lærere. Ut i fra dette kan vi klart se at lærerne er mer informert om lovendringen enn elevene. Grunnen til dette er vanskelig å fastslå, men en grunn kan være at lærere, som tilhører en eldre aldersgruppe, får med seg generelt mer varierte nyheter enn elevene som oppdaterer seg mest på de nyhetene som engasjerer de mest.

- Ser du på deg selv som interessert i personvern?
- Er du redd for at norske myndigheter skal bruke data de kan samle inn om deg til å utnytte deg?

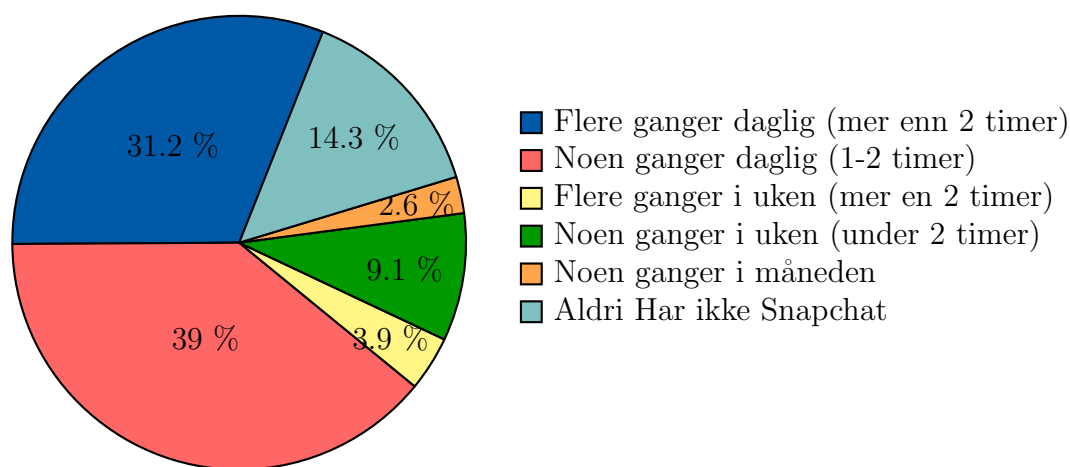
Figur 7: Personverninteresse og norske myndigheter

Når informantene ble spurt om de så på seg selv som interessert i personvern var svarene delt nesten helt på midten. Av de 37 som svarte ja var 54% (20 personer) elever og 46% (17 personer) lærere. Av de 40 som svarte nei var 75% (30 personer) elever og 25% (10 personer) lærere. Her kan det også være interessant å se på fordelingen av kjønn på de

ulike svarene. Av de 37 som svarte ja var 38% (14 personer) gutter og 62% (23 personer) jenter. Av de 40 som svarte nei var 45% (18 personer) gutter og 55% (22 personer) jenter. Her ser vi at av de som svarte ja var det ingen stor forskjell på elever og lærere, men det var et større antall jenter. Av de som svarte nei var det en mye større andel elever, mens kjønnsfordelingen var ganske lik.

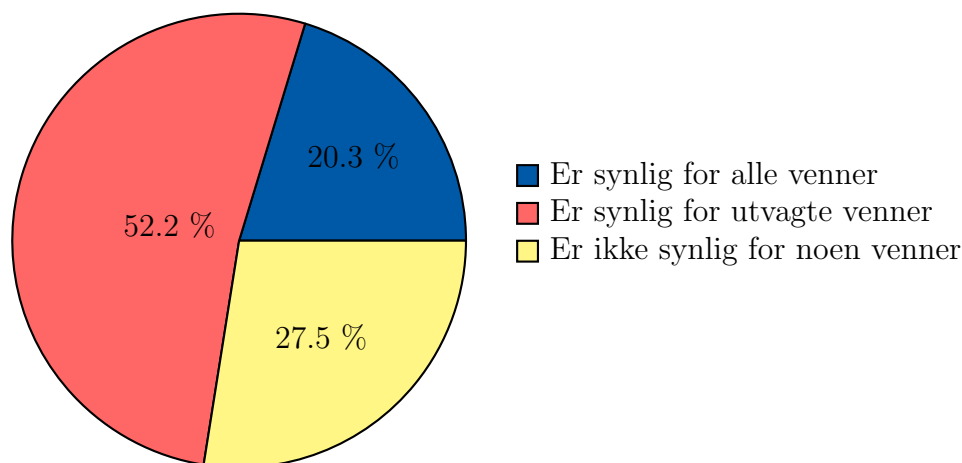
I spørsmålet om informantene var redde for at norske myndigheter skulle bruke data de kan samle inn om informantene til å utnytte de svarte 75% at de ikke var redde for dette. Av de 58 som svarte nei var 62% (36 personer) elever og 38% (22 personer) lærere. Av de 19 som svarte ja var 74% (14 personer) elever og 26% (5 personer) lærere. Her er det mest interessant så sammenlikne svarene med resultatene fra Figur 6. Av de 58 som svarte at de ikke var redde for at innsamlet data skulle misbrukes svarte 34,5% (20 personer) at de hadde hørt om eller kjente til loven, og 65,5% (38 personer) at de verken hadde hørt om eller kjente til loven. Av de 19 som svarte at de var redd for at innsamlet data skulle misbrukes svarte 84% (16 personer) at de verken kjente til eller hadde hørt om loven, mens 16% (3 personer) svarte at de hadde hørt om eller kjente til loven. Her ser vi tydelig at de som kjenner til eller har hørt om loven er mindre redde for at dataen skal misbrukes, og de som ikke kjenner til den er mer redde.

4.3 Del 2 - Overvåkning

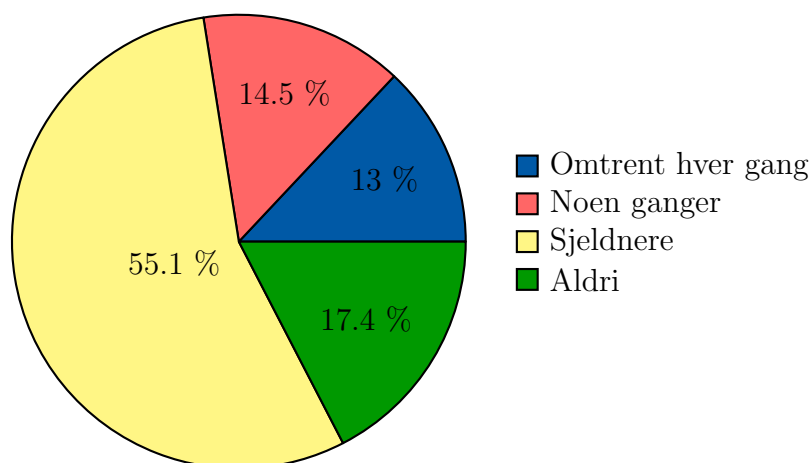
Figur 8: Hvor ofte bruker du Snapchat?

Når informantene ble spurt hvor ofte de brukte Snapchat svarte 70% (54 personer) at de brukte Snapchat daglig, 13% (10 personer) at de brukte Snapchat ukentlig, og 17% (13 personer) at de månedlig eller aldri brukte Snapchat. Av de som brukte Snapchat mest var 80% (43 personer) elever og 20% (11 personer) lærere. Av de som brukte Snapchat ukentlig var 60% (6 personer) elever og 40% (4 personer) lærere. Av de som brukte Snapchat minst var 8% (1 person) elever og 92% (12 personer) lærere. Ut i fra dette ser vi klart at elevene bruker Snapchat i mye større grad enn lærerne. Dette gjør at det blir vanskelig å sammenlikne lærerne og elevene videre i analysen siden 77% av de som bruker Snapchat er elever og 23% er lærere.

Figur 9: Er du synlig for dine venner på Snapmap?

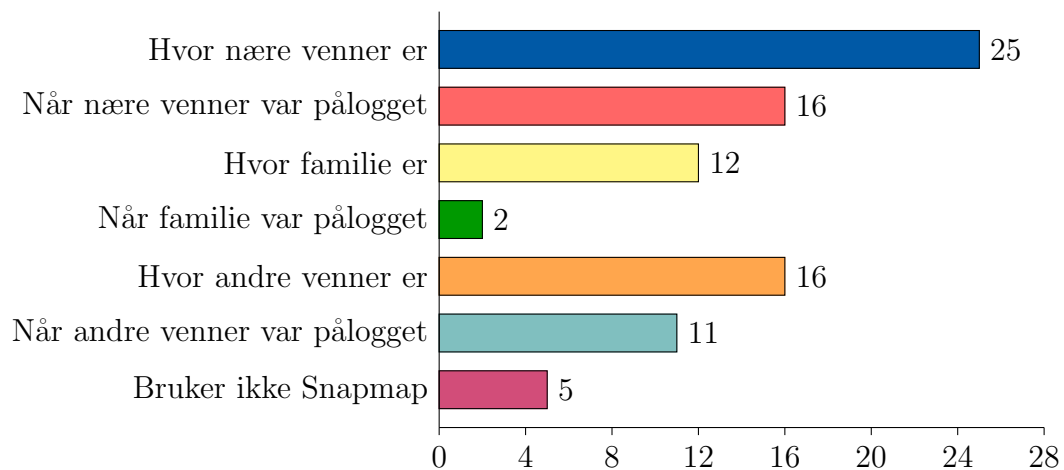
I Snapmap tjenesten på Snapchat har man muligheten til å velge hvem av sine venner man er synlig for på kartet. Når informantene ble spurt om de var synlig for venner sine på Snapmap svarte 20,3% (14 personer) at de var synlig for alle venner, 52,2% (36 personer) at de var synlig for utvalgte venner og 27,5% (19 personer) at de ikke var synlig for noen venner.

Figur 10: Når du er på Snapchat, hvor ofte sjekker du Snapmap?

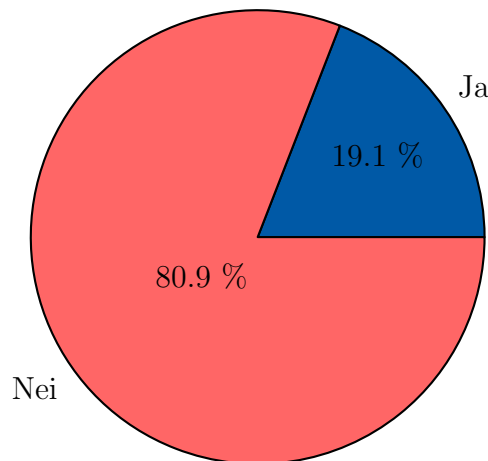
I spørsmålet om hvor ofte informantene sjekket Snapmap når de var på Snapchat svarte 13% (9 personer) at de sjekket Snapmap omtrent hver gang, 14,5% (10 personer) sjekket noen ganger, 55,1% (38 personer) sjekket sjeldnere og 17,4% (12 personer) sjekket aldri Snapmap.

Av de som sjekket oftest, omtrent hver gang eller noen ganger, var 26% (5 personer) gutter og 74% (14 personer) jenter. Av de som sjekket sjeldnere var 50% (19 personer) gutter og 50% (19 personer) jenter. Av de som aldri sjekket Snapmap var 25% (3 personer) gutter og 75% (9 personer) jenter.

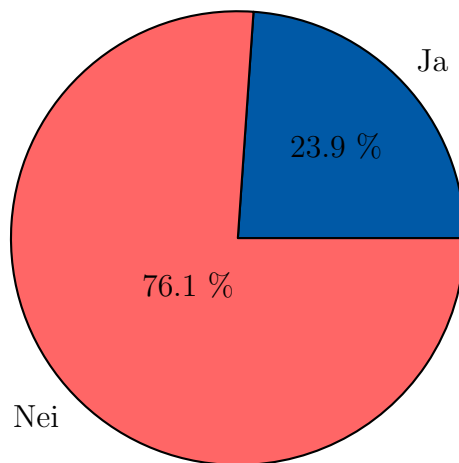
Figur 11: Når du sjekker Snapmap, hva sjekker du?

Når informantene ble spurt om hva de sjekket når de var på Snapmap, sjekket de fleste hvor nære venner var når de sist var pålogget. Etter det var det å sjekke hvor andre venner var, hvor noen i familien var, og når andre var pålogget som var mest vanlig.

Figur 12: Føler du at du overvåker andre på Snapmap?

Når informantene ble spurt om de følte at de overvåket andre på Snapmap svarte 81% at de ikke følte at de overvåket andre, mens 19% svarte at de følte det. Av de 55 som svarte nei var 44% (24 personer) gutter og 56% (31 personer) jenter. Av de 13 som svarte ja var 23% (3 personer) gutter og 77% (10 personer) jenter. Dette viser at det generelt er det få fra begge kjønnene som føler de overvåker andre på Snapmap, men av de som føler at de overvåker andre er det en større andel jenter enn gutter.

Figur 13: Tror du andre overvåker deg på Snapmap?

I spørsmålet om informantene trodde andre overvåket dem på Snapmap svarte 76% at de ikke trodde andre overvåket dem, mens 24% svarte at de trodde det. Hvis vi sammenlikner dette med resultatene fra forrige figur viser det at flere av informantene føler mere på at andre overvåker dem, enn at de overvåker andre.

Av de 51 som ikke trodde at andre overvåket dem var 43% (22 personer) gutter og 57% (29 personer) jenter. Av de 16 som trodde andre overvåket dem på Snapmap var 31,25% (5 personer) gutter og 68,75% (11 personer) jenter.

5 Diskusjon

5.1 Resultat av hypoteser

I kapittel 1.1.3 la jeg fram noe hypoteser om resultatene til undersøkelsen basert på egne antakelser og fordommer om temaet og informantene. Etter å ha presentert resultatene og analysen i kapittel 4 er det nå mulig å se om hypotesene stemmer.

5.1.1 Første hypotese

Den første hypotesen jeg la fram var:

“Elevene vil være mer opplyst om innsamling og oppbevaring av personopplysninger enn lærerne.”

Denne hypotesen var basert på min antakelse av at elevene, som tilhører en yngre generasjon, har vokst opp i en verden der internett alltid har eksistert, og det har derfor vært en mer naturlig del av livet deres. Jeg antok derfor at elevene ville være mer opplyst om dette fordi det var en mer naturlig del av livet deres enn lærerne.

De spørsmålene som er mest knyttet til denne hypotesen er spørsmålene:

“Kjenner du til de europeiske lovendringene som skjedde i 2018?”,

“Kjenner du til den nye etterretningstjenesteloven som trådte i kraft i Norge sommeren 2020?” og

“Ser du på deg selv som interessert i personvern?”

I alle disse spørsmålene ble svarene veldig like, og i der spørsmålet som skilte seg mest ut (spørsmål nummer to), svarte faktisk flere lærere at de kjente til den nye loven som ble innført.

Basert på dette kan jeg konkludere med at hypotesen min ikke stemte og at det, på grunnlag av resultatene i denne undersøkelsen, ikke er noe som indikerer at elevene er mer opplyst om innsamling og oppbevaring av personopplysninger enn lærere.

5.1.2 Andre hypotese

Den andre hypotesen jeg la fram var:

“Elever og lærere er mer redd for å bli overvåket av andre tjenester enn av norske myndigheter.”

Denne hypotesen var basert på min antakelse av at elever og lærere, som nordmenn flest, hadde stor tillit til norske myndigheter og stolte på at de ikke misbrukte innsamlet data. (Eia, 2020) Jeg antok derfor at de stolte mindre på andre aktører, og derfor var mer redd for at disse skulle misbruke innsamlet data.

De spørsmålene som er mest knyttet til denne hypotesen er spørsmålene:

“Er du redd for at personlig data samlet opp om deg skal brukes for å utnytte deg?” og
“Er du redd for at norske myndigheter skal bruke data de kan samle inn om deg til å utnytte deg?”

Svarene på disse spørsmålene ble som antatt på forhånd, og det var flere som svarte at de var redde for at andre aktører skulle misbruke innsamlet data, enn norske myndigheter.

Jeg kan derfor på grunnlag av resultatene i undersøkelsen konkludere med at elevene og lærere er mindre redde for at data samlet inn av norske myndigheter skal brukes til å utnytte dem, enn data samlet inn av andre aktører.

5.2 Svar på problemstilling

Tilslutt vil jeg prøve å gi et svar på problemstillingen som jeg la fram i kapittel 1.1.2. Problemstillingen var som følger:

“Hvor mye bryr vi oss om personvern, og er vi redd for å bli overvåket?”

Jeg skal svare på problemstillingen i to deler, der jeg tar for meg henholdsvis første og siste del av problemstillingen.

5.2.1 Første del av problemstillingen

I første del av problemstillingen spør jeg: *“Hvor mye bryr vi oss om personvern?”*. Som tidligere nevnt er “Vi” i denne sammenhengen elever og lærere ved Porsgrunn videregående skole.

Basert på resultatene til undersøkelsen og svarene på hypotesene kan vi si at elevene og lærerne ikke bryr seg noe utmerket om personvern. Omtrent 40% hadde ikke hørt om GDPR, 75% hadde ikke benyttet seg av muligheten til å laste ned eller slette personopplysninger, 70% hadde ikke hørt om den nye etterretningstjenesteloven i Norge og omtrent 50% svarte at de ikke så på seg selv som interessert i personvern.

5.2.2 Siste del av problemstillingen

I siste del av problemstillingen spør jeg: *“Er vi redd for å bli overvåket?”*. Det var gitt flere konkrete spørsmål i undersøkelsen som var ment for å gi svar på nettopp denne delen. De spørsmålene var:

“Er du redd for at personlig data samlet opp om deg skal brukes for å utnytte deg?”,
“Er du redd for at norske myndigheter skal bruke data de kan samle inn om deg til å utnytte deg?”,
“Er du synlig for dine venner på Snapmap?” og
“Føler du at du overvåker andre på Snapmap?”

Ut i fra svarene informantene ga på de forskjellige spørsmålene kan vi konkludere med at informantene er mer redde for å bli overvåket, jo mindre tillit de har til de som håndterer informasjonen om de. I spørsmålet om de følte at andre overvåket dem på Snapmap svarte et klart flertall at de ikke var det, og grunnen til dette er nok at de fleste kjenner vennene de har på Snapchat. En informant skrev dette som et svar på et av spørsmålene i undersøkelsen, og jeg mener det gir en god begrunnelse på konklusjonen:

“Alle vennene jeg har på snap er folk jeg kjenner veldig godt, så snapmap ville ikke vært metoden noen ville brukt for å finne hverandre.” - Elev, 16-19 år

6 Konklusjon

6.1 Oppsummering

I løpet av oppgaven har det kommet fram at én av hypotesene som ble lagt fram i kapittel 1.1.3 stemte, og én var feil. Problemstillingen fikk et endelig svar, på bakgrunn av resultatene i undersøkelsen. I tillegg håper jeg at noen av informantene som deltok i undersøkelsen ble mer bevisst på personvern og kanskje begynte å tenke mer på hva de etterlater seg av spor og informasjon på nett.

Hensikten med oppgaven var å få en oversikt over personopplysninger som blir lagret om oss, og finne ut hva de ble brukt til. Jeg føler at hensikten har blitt oppnådd til den grad det var mulig i oppgaven, med tanke på området og temaet oppgaven tok for seg. Oppgaven skulle også gi svar på hva elevene og lærerne ved Porsgrunn videregående skole visste om personvern, hvilke av deres personopplysninger som ble lagret, og hva de ble brukt til. Undersøkelsen var hovedmetoden som skulle ta for seg dette, og det føler jeg den greide godt nok.

6.2 Veien videre

Det var flere deler ved oppgaven jeg gjerne skulle gått dypere inn på, men som ikke passet inn heller ville tatt for stor plass i den begrensede mengden jeg skulle ta for meg. Noe av det som tidlig var planlagt å ta med, men som like tidlig måtte strykes, var å laste ned reell oppsamlet data fra ulike bedrifter og analysere de. Det hadde vært spennende å finne ut av hva slags data ulike aktører samlet opp og ikke minst hvor mye de lagret og visste om oss.

Jeg ville også gjerne undersøkt mer om sikkerheten rundt håndtering av personopplysninger, og elevene og lærernes kjennskap til det. Med det mener jeg hvor de lagres (lokale vs. eksterne servere) og hvordan de lagres, altså ulik kryptering og av dataen ("hashing" og kryptering). Det hadde vært spennende å finne ut av om almenheten viste at dataene blir kryptert eller om de trodde den bare ble lagret i ren tekst.

Referanser

- Datatilsynet. (2019a). *Datatilsynet sier nei til digital masseovervåking av norske borgere*. Hentet 10. november 2020, fra <https://www.datatilsynet.no/regelverk-og-verktoy/lover-og-regler/hoeringsuttalelser/horingsuttalelser-2019/datatilsynet-sier-nei-til-digital-masseovervakning-av-norske-borgere/>
- Datatilsynet. (2019b). *Hva er personvern?* Hentet 10. november 2020, fra <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/hva-er-personvern/>
- Eia, H. (2020). *Sånn er Norge - Tillit*. Hentet 16. februar 2021, fra <https://tv.nrk.no/serie/harald-eia-presenterer-saann-er-norge/sesong/1/episode/6>
- Hanssen, T. S. (2019). *Prisen å betale: En studie av hvordan unge voksne forholder seg til personvern på nett*. (Masteroppgave). Universitetet i Bergen. Hentet 2. desember 2020, fra <https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/20255/Terje-Masteroppgave.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lovdata. (2020). *Lov om Etterretningstjenesten (etterretningstjenesteloven)*. Hentet 10. november 2020, fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-06-19-77/>
- Løkke, E. (2018). *Hva er overvåking?* Hentet 16. februar 2021, fra <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-overvakning>
- Nissenbaum, H. (2010). *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life*. Stanford University Press.
- NSD. (2018). *Barnehage- og skoleforskning*. Hentet 2. desember 2020, fra <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/barnehage-og-skoleforskning/>
- Regjeringen. (2019a). *Hva er personvern?* Hentet 10. november 2020, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/personvern/hva-er-personvern/id448290/>
- Regjeringen. (2019b). *Ny personopplysningslov*. Hentet 10. november 2020, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/personvern/ny-personopplysningslov/id2340094/>
- Regjeringen. (2020). *Ny etterretningstjenestelov er vedtatt i Stortinget*. Hentet 10. november 2020, fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-etterretningstjenestelov-er-vedtatt-i-stortinget/id2705969/>
- Wikipedia. (2021). *Computer and network surveillance*. Hentet 16. februar 2021, fra https://en.wikipedia.org/wiki/Computer_and_network_surveillance
- Wolford, B. (2021). *What is GDPR, the EU's new data protection law?* Hentet 11. januar 2021, fra <https://gdpr.eu/what-is-gdpr/>

Figurer

1	Fordeling av kjønn og alder blant informantene	7
2	Fordeling av elever, lærere og trinn blant informantene	7
3	Fordeling av linjene blant informantene.	8
4	Kjenner du til de europeiske lovendringene som skjedde i 2018? (GDPR)	8
5	Nedlasting, sletting og utnytting av data	9
6	Kjenner du til den nye etterretningstjenesteloven som trådte i kraft i Norge sommeren 2020?	10
7	Personverninteresse og norske myndigheter	10
8	Hvor ofte bruker du Snapchat?	11
9	Er du synlig for dine venner på Snapmap?	12
10	Når du er på Snapchat, hvor ofte sjekker du Snapmap?	12
11	Når du sjekker Snapmap, hva sjekker du?	13
12	Føler du at du overvåker andre på Snapmap?	13
13	Tror du andre overvåker deg på Snapmap?	14

Vedlegg

På de neste sidene følger vedlagte dokumenter, deriblant vurderingen fra veileder[LEGG TIL], spørreundersøkelsen som ble utdelt til informantene, svarene til informantene på spørreundersøkelsen og plakaten som ble brukt for å markedsføre til informantene.

Personvernundersøkelse

Undersøkelsen tar for seg elever og ansattes holdninger til personvern og overvåkning på nett. Undersøkelsen er laget i forbindelse med en forskningsoppgave på VG3.

***Må fylles ut**

1. Hvilken kjønn er du? *

Markér bare én oval.

- ☐ Gutt/Mann
- ☐ Jente/Dame
- ☐ Annet/Vil ikke svare

2. Hvor gammel er du? *

Markér bare én oval.

- ☐ 16-19
- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ 60+

3. Til daglig er jeg *

Markér bare én oval.

- ☐ Lærer
- ☐ Elev
- ☐ Andre: _____

4. Hvis du er elev, hvilken linje går du? *

Markér bare én oval.

- ☐ Studiespesialisering
- ☐ IB og pre-IB
- ☐ Kunst, design og arkitektur
- ☐ Idrett
- ☐ Frisør, blomster, interiør og eksponeringsdesign
- ☐ Informasjonsteknologi og medieproduksjon
- ☐ Teknologi- og industrifag
- ☐ Andre/Ikke elev

5. Hvis du er elev, hvilken klasse går du i? *

Markér bare én oval.

- ☐ 1. Klasse
- ☐ 2. Klasse
- ☐ 3. Klasse
- ☐ Ingen/Andre

Generelt om
personvern

De neste spørsmålene vil handle om personvern og personopplysninger i henhold til lover og regler i Norge og EU.

6. Kjenner du til de europeiske lovendringene som skjedde i 2018 (GDPR)

Markér bare én oval.

- ☐ Ja, har hørt om og kjenner til de
- ☐ Har hørt om, men kjenner ikke til de
- ☐ Nei, har ikke hørt om og kjenner ikke til de

De europeiske lovendringene som skjedde i 2018 hadde som formål å gjøre det enklere for brukere å finne, laste ned og slette egne personopplysninger på nett.

7. Har du benyttet deg av muligheten til å laste ned eller slette personlig data?

Markér bare én oval.

- ☐ Ja
☐ Nei

8. Er du redd for at personlig data samlet opp om deg skal brukes for å utnytte deg? (Spore deg opp, overvåke deg, o.l.)

Markér bare én oval.

- ☐ Ja
☐ Nei

9. Kjenner du til den nye etterretningstjenesteloven som trådte i kraft i Norge sommeren 2020?

Markér bare én oval.

- ☐ Ja, har hørt om og kjenner til den
☐ Har hørt om, men kjenner ikke til den
☐ Nei, har ikke hørt om og kjenner ikke til den

Etterretningstjenesteloven har som formål å styrke Norges evne til å avdekke og motvirke digitale angrep, spionasje, sabotasje, terrorhandlinger og andre trusler mot nasjonale sikkerhetsinteresser.

10. Er du redd for at norske myndigheter skal bruke data de kan samle inn om deg til å utnytte deg? (Spore deg opp, overvåke deg, o.l.)

Markér bare én oval.

- ☐ Ja
☐ Nei

11. Ser du på deg selv som interesert i personvern? (Holder deg oppdatert på hva tjenestene du bruker vet om deg)

Markér bare én oval.

- ☐ Ja, jeg holder meg oppdatert og er bevisst på hva tjenestene jeg bruker vet om meg
- ☐ Nei, holder meg ikke oppdatert og bryr meg ikke om hva tjenestene jeg bruker vet om meg

Overvåkning

Denne delen vil handle om tjenesten Snapmap i Snapchat.

12. Hvor ofte bruker du Snapchat?

Markér bare én oval.

- ☐ Flere ganger daglig (mer enn 2 timer)
- ☐ Noen ganger daglig (1-2 timer)
- ☐ Flere ganger i uken (mer en 2 timer, ikke daglig)
- ☐ Noen ganger i uken (under 2 timer, ikke daglig)
- ☐ Noen ganger i måneden
- ☐ Aldri/Har ikke Snapchat

13. Er du synlig for dine venner på Snapmap?

Markér bare én oval.

- ☐ Er synlig for alle venner
- ☐ Er synlig for utvalgte venner
- ☐ Er ikke synlig for noen venner

14. Når du er på Snapchat, hvor ofte sjekker du Snapmap?

Markér bare én oval.

- ☐ Omtrent hver gang
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjeldnere
- ☐ Aldri/Sjekker ikke Snapmap

15. Når du sjekker Snapmap, hva sjekker du? (Du kan velge flere svar)

Merk av for alt som passer

- ☐ Jeg sjekker hvor nære venner er
- ☐ Jeg sjekker når nære venner sist var pålogget
- ☐ Jeg sjekker hvor familie er
- ☐ Jeg sjekker når familie sist var pålogget
- ☐ Jeg sjekker hvor andre venner er
- ☐ Jeg sjekker når andre venner sist var pålogget

Andre: ☐ _____

16. Føler du at du overvåker andre på Snapmap?

Markér bare én oval.

- ☐ Ja
- ☐ Nei

17. Tror du andre overvåker deg på Snapmap?

Markér bare én oval.

- ☐ Ja
- ☐ Nei

Dette innholdet er ikke laget eller godkjent av Google.

Google Skjemaer

SVAR PÅ UNDERSØKELSE

UNDERSØKELSEN TAR KUN 2 MIN

SCAN KODEN UNDER

ELLER GÅ INN PÅ

bit.ly/ForOpg

Undersøkelsen handler om ansatte og elevers holdninger til personvern og overvåkning på nett, og er i forbindelse med forskningsoppgave på VG3